

Fabók Dávid

„A gyűlölet ellentéte nem a szeretet, hanem az irgalmasság!”

Dávid Katalin: Emlékiratok (Szent István Társulat 2019)

Az erdélyi örmények haza és emberszere-tete, valamint az Istenbe vetett hittük áll-hatatos megtartása, családjainkon keresz-tül ismert tény. Az is tény, hogy a szellemi életben, kultúrában betöltött szerepük is vitathatatlanul jelentős. Komoly lenyo-mata mindez egy hosszú időn keresztül menekülésben, majd új haza építésben és a befogadó nemzethez való hűségben, a hazáért valóban tenni akaró felelősség-teljes munkában, hősies kiállásban élő és tevékenykedő nép történetének. A népek története azonban a hozzájuk tartozó, egyes emberek egyedi történetének, felelő-ség és szerepvállalásának, egyéni döntései-nek sorából áll. Ezek a döntések és a belő-lük fakadó tettek mutatják meg, hogy kik is vagyunk.

A kötet szerzője, Dávid Katalin, Stepha-nus és Széchenyi-díjas, nemzetközi hírű művészettörténész az Emlékiratokban nem csak az életben hozott döntések eredmé-nyeit, a munka és család alakulását, fej-lődését mutatja be, hanem éppen az ezek alapjául szolgáló döntésekről és az azokhoz kapcsolódó gondolkodásról, az erkölcsi és lelki, szellemi alapokról ír a könyv lapjain.

Olyan gondolatvilágot, olyan erköl-csi alapvetéseket vall meg fejezetről fe-jezetre, mindvégig tanúságot téve a hit mellett, amelyről bátran elmondhatjuk, hogy mindnyájunk döntéseinek és életé-nek alapjai lehetnek. Mindeközben elsőre naivnak tűnő rácsodálkozással viszonyul a történelem eseményeihez, de jobban meg-értve gondolatait és mondatait rájövünk,

hogy nem naivságról, hanem az események egyértelmű keresztény szempontú szemlé-léséről van szó.

A Dávid család örmény, ráadásul erdélyi örmény gyökerei sokak előtt ismertek. Dávid Katalin professzorasszony apai ágon teljesen, anyai ágon félig örmény szár-mazású. Nem ettől példaértékű azonban a könyvben bemutatott életút, de mindenfé-leképpen komolyan megfűszerezi azt, mint ahogyan az örmény konyha speciális és nagyszerű fűszerei is teszik ezt az étellel. Ez a fűszerezés pedig egészen részletesen bemutatja a Dávid családnak közvetlenül a szerzőhöz kötődő ágait, adatokkal, nevek-vel, kapcsolatokkal, így az író beágyazott-ságát is megismerhetjük, a trianoni ország-vesztéstől kezdve részben Magyarországra áttelepülő örmény családokba.

A könyv fejezetei betekintést engednek a családon kívül XX. századi történel-münk két nagy viharába, a vészorszak-nak és a kommunizmusnak időszakába és az abban az időben és azokban a helyze-tekben meghozott döntések összetettsé-gébe. Hogyan lehetett működni, fejlődni, értéket teremteni a “Támogatott, túrt, til-tott” korban, és láthatjuk milyen sokat je-lent egy biztos háttérrel nyújtó, támogató férj jelenléte. Megismerhetjük a pályát, a Művészettörténeti Dokumentációs Köz-pont létrehozásán és működésén keresztül, bepillantathatunk a fiatal egyetemista Dávid Katalin közéleti szerepvállalásaiba. Olvas-hatjuk a vészorszak ember mentésének eszközeit és pillanatait, de végig láthatjuk

a minden tevékenységet a kereszténység szempontjából vizsgáló Dávid Katalint is, akinél a “gyakorló katolikusság” valóban a Krisztusi tanításnak a mindennapi dönté-sekben való gyakorló alkalmazását jelenti.

A könyv lapjairól valóban kiviláglik a cikk címében szereplő mondat, a gyűlölet ellen-téte nem a szeretet, hanem az irgalmasság! Dávid Katalin Emlékiratainak minden ma-gyar ember könyvespolcán ott a helye.

Haraga Attila Kálmán

A Kárpát-medencei örménykatolikusok ájtatosságai

Október a Rózsafüzér hónapja Katolikus Egyházunkban, október 7. Rózsafüzér Királynője (Regina Rosarii), az „Olvasós Boldogasszony” emléknapja: hálaünnep Mária közbenjárásáért, Isten segítségéért

A **Rózsafüzér** eredetileg nem tartozott az örmény imák közzé. A rózsafüzér a 15. században nyerte el mai formáját, imád-kozását a domonkosok népszerűsítet-ték. A törökök feletti Lepantónál aratott győzelem (1571. október 7.) után Szent V. Piusz pápa, aki domonkos szerzetes volt, az ég iránti hálából az évfordulóra elrendelte a Győzelmes Miasszonyunk ünnepét (Festum B. M. V. de victoria), és a loretoi litániába bevezette a „kereszté-nyek segítségé” megszólítást. A diadalt az egész keresztény világ a rózsafüzér imádkozásának és a Szűzanya segítségé-nek tulajdonította. Maga a pápa is a ró-zsafüzért imádkozta az ütközet ideje alatt, s közben látomása volt a győzelemről. Az ünneplést XIII. Gergely pápa terjesz-tette ki, kezdetben csak azon templomok számára, mégpedig október első vásár-napján, amelyek rendelkeztek rózsafü-zér-oltárral. Nem sokkal az erdélyi örmé-nyek lembergi 1698-as katolizálása után, 1716-ban, a szintén a törökök felett ara-tott pétervárad győzelem után XI. Kele-men kiterjesztette az egész egyházra, így

az erdélyi örménykatolikusok is átvették. Szent X. Piusz pedig 1913-ban visszahe-lyezte október 7-ére. A Rózsafüzér Ki-rálynője nevet Szent XXIII. János pápa adta az emléknapnak 1960-ban.

Hogy mennyire fontos a Mária tisztelet az örményeknél a templomok főoltárképe is igazolja: mindegyik Mária kép. Az er-délyi településeken több társulat Mária nevére vette fel, vagy eleve Rózsafüzér tár-sulat néven működött. Kovács Bálint Örmények Erdélyben című 2011-ben kiadott társulatok összegzéséből: „Szamosújvár Cong. Sanctiss. Rosarii [Rózsafüzér Tár-sulat]; valamint Cong. B. M. V. in Caelos assumpta [Nagyboldogasszony Társulat]; Erzsébetváros Cong. Sanctiss. Rosarii [Rózsafüzér Társulata] és Cong. B. M. V. in Caelos assumpta [Nagyboldogasszony Társulat]. A 20. századi forrásokból ér-tesülünk Kármelhegyi Szűz Mária Ska-puláré Társulatról is, Gyergyószentmik-lóson Cong. B. M. V. in Caelos assumpta [Nagyboldogasszony Társulat]”, az utób-bit a Timárok céhe működtette.

Szongott Kristóf többször is megemlíti a „szentolvasó”-t mint naponta végzett imát. A Mária iránti tisztelet pedig a ruházatban is megjelenik: „Nemcsak a nők, hanem még a férfiak is viselik a kék ruhát. ..., van aki (fogadalomból) egész életén át kék-ruhát visel.” (Szamosújvár Szabad Királyi Város Monográfiája).

„Mi is a rózsafüzér? Az evangélium eszenciája. Újra és újra Krisztus életének

legfontosabb eseményeihez vezet minket. Azt mondhatnánk: a rózsafüzéren keresztül belelegezzük Krisztus misztériumát. A rózsafüzér a szemlélődés kiváltságos ösvénye, nem más, mint Mária útja. Létezik-e, aki jobban ismeri és jobban szereti Krisztust Máriánál?” (Szent II. János Pál pápa beszédéből, melyet a pompeji Rózsafüzér Királynője szentélyben mondott 2003 októberében.)

Péter Beáta

Magyarörmények Erdélyben: Jakubinyi György romániai katolikus örmény apostoli kormányzó a kettős nemzetiségűtudatról

Mi segítette az örmény öntudat fennmaradását? Milyen nyelven tartják Erdélyben az örmény szentmisét? Hány örmény plébánia működik jelenleg Erdélyben? Miért nem ismerték el az örmény egyházat külön Romániában? És miért vándoroltak az első keresztény állam polgárai Erdélybe? Egyáltalán kik ők, és mivel gazdagították az erdélyi településeket? Jakubinyi György gyulafehérvári római katolikus érsek, romániai katolikus örmény apostoli kormányzó segítségével göngyöltjük fel az erdélyi magyarörmények múltját és jelenét.

– Hogyan kerültek az örmények Erdélybe, és itt hogyan fogadták őket? –

A régi Örményország földrendései következtében mintegy 40 000 család vonult ki. Egy részük Moldvába került, ahol Alexandru cel Bun (Jó Sándor) moldvai fejedelem (1400–1432) 1401-ben örmény püspökséget alapított Suceavában. 1672-ben a monofizita örményeket a román ortodox egyházba akarták terelni, ezért az apostoli gregorián örmény moldvai püspök,

Minász (1649–1687) népével átjött Moldvából Erdélybe, és I. Apafy Mihály erdélyi fejedelem (1661–1690) befogadta őket.

Akkor még Erdély is török adófizető keresztény fejedelemség volt, akárcsak Havaselve és Moldva. A Gyergyói-medencében, majd Besztercén telepedtek le. Dr. Verzár (Verzireszky) Oxendiusz (1655 kr. – 1715) Rómában végzett katolikus örmény pap 1684-ben az öreg Minászt és híveit pár év alatt, heves küzdelmek után, a katolikus egyházba vette át. Végül VIII. Sándor pápa (1689–1691) Oxendiuszt kinevezte püspöknek 1690-ben. Vartan Hunanian lemergi örmény katolikus érsek szentelte püspökké

Lembergben 1691-ben, és kinevezte erdélyi vikáriusának.

– Milyen szerepet töltöttek be azokban a közösségekben, illetve településeken, ahová kerültek, hisz láthatóan ahol megjelentek, ott az adott falu vagy város felvirágzott. –

Az örmények egyes kereskedők voltak, I. Apafi Mihály fejedelem kiváltságokat adott nekik. Ez ébresztette fel a szász kereskedőkben a versengést. Besztercéről kiűzték őket, ezért Oxendiusz püspök Bécsbe ment és a császár-királytól királyi telket vásárolt saját városépítésre.

Így épült fel 1700-ban mint szabad királyi örmény város Szamosújvár (latinul Armenopolis, németül Armenierstadt, örményül Hayakagak = Örményváros), az első erdélyi város, amely nem természetes fejlődés eredménye, hanem mérnöki tervek alapján épült.

Magyar nevét onnan kapta, hogy az új város Martinuzzi Fráter György bíboros (1542–1551) Szamos-parti kastélya, Szamosújvár mellé épült. Román nevének (Gherla) eredete: egy román jobbágyfalu, Gherla volt az új örmény város mellett.

– Hogyan tudták fenntartani az őshazához való tartozás érzését, úgy, hogy közben ugyanolyan erős a magyar identitásuk is? Hogyan tudtak megmaradni a gyökereik úgy, hogy távol voltak az őshazától? –

Az örmény öntudat fennmaradását segítette az anyanyelvi iskola és az örmény rítus, amelyet örmény anyanyelven végeztek. Az elmagyarosodás folyamatban volt, de a rítushoz ragaszkodtak. Besegítettek a bécsi mechitaristák is – örmény katolikus bencés szerzetesek –, akik Erzsébetvárosban még 1880 körül örmény elemi iskolát tartottak fenn. A várost csak 1921-ben hagyják el: a templomot és kolostort a római katolikus plébánia vette át.

– Milyen ünnepeket tartanak meg és milyen jellegzetes elemei vannak a liturgiájuknak? –

Örményország apostola Világosító Szent Gergely (Szurp Krikor Luszávoric, 257–325 u.), aki pártus volt, de elment téríteni az örményeket. 301-ben megkeresztelte III. Nagy Tiridát királyt (287–330) népével együtt, aki a kereszténységet államvallássá tette.

Így lett Örményország az első keresztény állam.

Ne feledjük: a 300 évig tartó keresztényüldözést a római birodalomban az első keresztény császár Nagy (Szent) Konstantin (306–337) szüntette meg a 313-ban Licinius társascsászárral kiadott milánói ediktummal, amelyben türelmi rendeletet adott ki a kereszténység javára. Tehát a kereszténység egy lett a „bevett pogány” vallások között, de nem lett államvallás. Így a Római Birodalom sem lett keresztény állam. Világosító Szent Gergely és utódai még 200 évig görögül miséztek és a bizánci liturgiát végezték. Ezt fordította le örményre és megalkotta 406-ban az örmény ábécét Szent Meszróp Masztóc szerzetes (361 kr. – 441, halála előtt egy évig pátriárka). Azóta az örmény keresztények rítusa módosításokkal a bizánci rítus örmény nyelven. Természetesen a bizánci ünnepekhez saját örmény szentjeik ünnepe társult idővel. Jelenleg a budapesti